

JAMILA ERGASHEVA ASARLARIDA FOLKLOR JANIRINING QO`LLANISHI

Tursunboyeva Mubinabonu Xurshidbek qizi

*Andijon davlat pedagogika instituti
filologiya fakulteti 1-bosqich talabasi*

Ilmiy rahbar : Parpiyeva Majudaxon Sobitbek qizi

Annotatsiya: *Jamila Ergasheva – o‘zbek adabiyotining nufuzli vakillaridan biri bo‘lib, uning asarlari o‘zining chuqur psixologik tahlili, ijtimoiy realistik mazmuni va o‘ziga xos uslubiy xususiyatlari bilan ajralib turadi. Ergasheva o‘z asarlarida xalq og‘zaki ijodining elementlarini keng qo‘llab, folklor janrlarini adabiy uslubiga va tematik mavzulariga mos ravishda muvaffaqiyatli integratsiya qilgan yozuvchilardan biridir. Uning asarlarida folklorning tasviriy va ma‘naviy qatlamlari, shuningdek, an‘anaviy folklor shakllarining zamonaviy kontekstdagi qo‘llanilishi ko‘p uchraydi.*

Kalit so‘zlar : *asar, folklor, obraz, mazmun mohiyati, maqol, janr*

Folklor o‘zbek xalqining tarixiy-madaniy merosini, uning ma‘naviyatini, qadriyatlarini, o‘ziga xos dunyoqarashini aks ettiradi. Jamila Ergasheva folklorni nafaqat o‘zi yashagan jamiyatning ijtimoiy hayotini tasvirlash uchun, balki inson ruhining chuqur qatlamlarini ochishda, ularning kechinmalari, orzulari, qayg‘ulari va baxtsizligi bilan bog‘liq bo‘lgan ko‘plab muammolarni tahlil qilishda ham ishlatadi. Folklor janrlarining Ergashevaning asarlaridagi qo‘llanilishi bir nechta asosiy yo‘nalishlarni o‘z ichiga oladi:

Ergasheva asarlarida xalq ertaklari va xalq og‘zaki ijodining elementlari tez-tez uchraydi. Xalq ertaklaridagi motivlar, voqealar rivoji va karakterlar ko‘p holatlarda Ergashevaning asarlarini shakllantirishda muhim o‘rin tutadi. Masalan, qahramonning ichki kurashi, jismoniy va ruhiy qiyinchiliklar bilan yuzlashishi, o‘ziga xos "qahramon" obrazining yaratilishi – bular xalq ertaklaridagi urush, jasorat, qahramonlik kabi elementlar bilan bog‘liq.

Ergasheva o‘z hikoyalari va romanlarida, ayniqsa, o‘tmishdagi qadriyatlar va urf-odatlar bilan bog‘liq hikmatli so‘zlar, maqollar, xalqning axloqiy va ma‘naviy saboqlari orqali o‘qishga chuqur ma‘nolar yuklaydi. Bu o‘qishga undovchi, aksariyat holatlarda tarbiyaviy xususiyatga ega bo‘lgan uslublardir.

Jamila Ergashevaning ba‘zi asarlarida xalq mifologiyasining o‘ziga xos tasvirlari, an‘anaviy voqealar va afsonaviy obrazlar bilan bog‘liq elementlar qo‘llanadi. Bunday obrazlar, ko‘pincha, insonning ichki kechinmalari, ruhiy holati va axloqiy me‘yorlariga mos ravishda kiritiladi. Ergasheva asarlarida xalq afsonalaridagi obrazlar, misollar va axloqiy saboqlar, ayniqsa, personajlarning hayotiy yo‘llarida ulkan ma‘naviy izlanishlarni boshlashda yordam beradi.

Xalq og‘zaki ijodining bir qismi bo‘lgan maqollar, matallar va aforizmlar, ayniqsa, Ergashevaning asarlarida, personajlarining daxlsizlik, samimiyat, vijdon va mas‘uliyat kabi yuksak ma‘naviy qadriyatlarni qabul qilishida muhim rol o‘ynaydi. Ularning yordamida

Ergasheva, ayniqsa, qahramonlarining axloqiy tanlovlari, ziddiyatli holatlari va tashqi dunyo bilan munosabatlarini aks ettiradi.

Folklor janrlarining, masalan, maqol va matallarning qo'llanilishi, o'quvchini tez va aniq xulosaga keltirish, ko'pincha ijtimoiy va ma'naviy savollarga javob topishda yordam beradi. Ergasheva o'z asarlarida shunday folklor elementlarini qo'llash orqali an'anaviy o'zbek tafakkurining yuksak qadriyatlarini, oilaning muhim o'rni, o'tmishdan olingan saboqlarni, ayolning ijtimoiy o'rnini, kishining ma'naviy izlanishlarini tasvirlaydi.

Jamila Ergasheva folklor janrlarini o'z asarlariga qo'llashda, ularning an'anaviy shaklini saqlab qolgan holda, zamonaviy adabiy muhitga moslashtirishga muvaffaq bo'lgan. Folklorning o'ziga xos ma'naviy boyliklari, qisqacha hikmatli so'zlar, hayotiy darslar va moral xulosalar – bularning barchasi Ergashevaning asarlariga o'ziga xos estetik va ma'naviy qatlam kiritadi. Bu esa unga o'z asarlarini xalqning milliy ruhini aks ettirgan, ammo zamonaviy ijtimoiy masalalarni ham o'z ichiga olgan asarlar sifatida yaratishga imkon beradi.

Jamila Ergasheva o'z asarlarida folklor janrlarining boy an'analari va shakllarini muvaffaqiyatli qo'llaydi. U folklor elementlari, afsonalar, maqollar, matallar va boshqa xalq og'zaki ijodi shakllarini zamonaviy adabiyotning mazmuni va uslubiga moslashtirib, o'zining asarlarida insoniyatning ma'naviy va axloqiy qadriyatlarini, ijtimoiy va psixologik masalalarini chuqur yoritadi. Folklorning tasviriy va ma'naviy qatlamlarini adabiyotga qo'llash orqali Jamila Ergasheva nafaqat xalq ijodining qadrini saqlaydi, balki ularni yangi, zamonaviy adabiy shakllarda yangilaydi.

Ergashevaning "Ona" hikoyasida ona obrazining tasvirlanishida xalq og'zaki ijodining motivlari va maqollari muhim rol o'ynaydi. Hikoyada ona obrazining fidoyiligi, farzandiga bo'lgan cheksiz muhabbati va o'z jonini fido etish orqali jamiyatdagi turli ijtimoiy muammolarga qarshi kurashi ko'rsatilgan. Ergasheva, bu asarda, ona obrazini nafaqat xalq an'analari asosida, balki xalq orasida tarqalgan "Ona – oilaning asosi", "Ona boqsa, bola boqadi" kabi maqollar bilan mustahkamlaydi. Bu maqollar o'zbek xalqining ona haqidagi qadriyatlarini aks ettirib, asarning ma'naviy va ijtimoiy qatlamlarini chuqurlashtiradi. Jamila Ergashevaning "Qalbimda sado" asarida folklor janrlariga oid elementlar, xususan, xalq afsonalaridan olingan motivlar va an'anaviy hikmatlar mavjud. Bu asarda qahramonning ichki kurashi, o'zining o'tgan hayoti va jismoniy, ruhiy qiyinchiliklar bilan kurashishda folklor unsurlari yordamida obrazni yanada boyitadi. Masalan, asarda qahramonning kechinmalari va ruhiy holati bilan bog'liq tafakkur jarayonlari, bir vaqtning o'zida, afsonaviy motivlar bilan bog'liq bo'lgan qadriyatlar orqali tushuntiriladi. "Hamma narsaga ham sabr qilish kerak", "O'zingni bil, oldinga qarab yashashga intil" kabi folklor tilidan olingan hikmatlar qahramonning ruhiy izlanishlarini yoritishda keng qo'llaniladi. Ergashevaning "Bir kun" romanida xalq og'zaki ijodining elementlari, ayniqsa, matallar va xalq ertaklarining tematik motivlari mujassam bo'lgan. Romanda qahramonlar o'z orzulari, umidlari va o'zgarishlarga intilishlari bilan kurashadi. Ushbu asarda ko'plab xalqona hikmatlar va xalq maqollaridan foydalanilgan. Masalan, "Har kimning qo'lida yulduz bor", "Yaxshi ko'rganingni baxtli qilish, o'zingni baxtli qilishdan avval" kabi iboralar, nafaqat insonlarning ichki dunyosini tasvirlaydi, balki o'quvchiga ma'naviy saboqlar beradi. Ergasheva, bu kabi misollarni o'z asarlariga qo'llash orqali, faqatgina xalqning og'zaki ijodi bo'lgan maqollar va

hikmatlarni yangilab, ularga zamonaviy ijtimoiy va psixologik ma'nolar kiritadi. Ushbu hikmatlar va xalq ogʻzaki ijodi motivlari, asarning maqsadiga koʻra, qahramonlarining ichki izlanishlari va rivojlanish jarayonini yoritishda yordam beradi. "Qishloq" asarida Ergasheva oʻzining ijtimoiy tahlilida, ayniqsa, qishloq hayoti va an'alarini tasvirlashda folklor janrlaridan keng foydalangan. Asarda qishloq xalqining urf-odatlari va an'analari, oʻziga xos qahramonlar va voqealarning rivojlanishi folklor elementlari bilan uygʻunlashadi. Ergasheva, ayniqsa, qishloq qadriyatlarini, er-xotin oʻrtasidagi munosabatlarni, yoshlar oʻrtasidagi sevgini va kelin-kuyov urf-odatlarini folklor shakllarida tasvirlaydi. Bundan tashqari, asarda xalq ertaklaridagi "yaxshi va yomon" obrazlari asosida, qishloqdagi turli insonlar tasvirlanadi. Xalq afsonalari va qishloq urf-odatlariga taalluqli hikmatlar orqali Ergasheva qahramonlarning oʻzgarishlari va ularning maʼnaviy yuksalishlarini koʻrsatadi. Ergashevaning asarlarida xalq maqollari va xalqona hikmatlar tez-tez uchraydi. Masalan, "Har kimning qoʻlida oʻz baxti bor", "Oʻz yuragingni tingla" kabi iboralar nafaqat oʻquvchi bilan bevosita muloqotda boʻlgan holda, qahramonlarning dunyoqarashini va hayotga boʻlgan qarashlarini oʻzgartiradi. Ergasheva maqollarni va xalq hikmatlarini adabiy uslubga mos ravishda ishlatib, oʻquvchiga hayotdan saboq olishga, qarorlar qabul qilishda ongli yondashishga chaqiradi. Jamila Ergasheva oʻz asarlarida folklor janrlarini, xalq ogʻzaki ijodining motivlarini va maqollarni keng qoʻllagan. Bu elementlar orqali u nafaqat anʼnaviy qadriyatlarni, balki zamonaviy psixologik va ijtimoiy masalalarni yoritadi. Ergasheva folklor janrlarini nafaqat tasviriy vosita sifatida, balki qahramonlarning ichki dunyosini chuqurroq tushuntirish va oʻquvchiga maʼnaviy saboqlar berish uchun ishlatgan. Bu esa uning asarlarini yanada boy va maʼnaviy jihatdan chuqur qiladi.

FOYDANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Quronov D. "Adabiyotshunoslik nazariyasi" T.: "akademnashr" 2018
2. <https://n.ziyouz.com/portal-haqida/xarita/uzbek-nasri/jamila-ergasheva-1956/jamilaergasheva-dard-hikoya>
3. <https://n.ziyouz.com/portal-haqida/xarita/uzbek-nasri/jamila-ergasheva-1956/jamilaergasheva-boybichcha-hikoya>
4. <https://n.ziyouz.com/portal-haqida/xarita/uzbek-nasri/jamila-ergasheva-1956/jamilaergasheva-qaytish-azobi-hikoya>
5. <https://inscience.uz/index.php/socinov/article/download/883/1074>
6. <https://kgeu.ru/News/Item/141/10325>
7. <https://www.elle.ru/stil-zhizni/books/kultovye-zhenskie-obrazy-v-lit>